

Skolevæsenet i Thisted til 1814

Af P. L. HALD

I EN INDBERETNING fra 1735 skriver Sognepræsten i Thisted, *Peder Cortsen* (1728-61), at der ved hans Ankomst til Byen ”fandtes hverken Skoleholder eller noget Skolehus, men siden er herpaa raadet Bod, særdeles da velædle og velbyrdige Herr Cammerraad *Claus Caspergcwrd¹*) Anno 1729 til en Skole og Frihus for en Skoleholder, kris tmildigt bortgav et Hus i Thisted By beliggende”, og Caspergaard skriver i Fundats af 22. November 1740: ”Som det her i Thisted formedelst Byens slette Tilstand fandtes saa forfalden, at her ikke alene mangler en Dansk Skole, men endog saa godt som Skolemester med, saa var det siden Anno 1729, at vi ej alleneste købte et eget Huus indrettet til en almindelig Dansk Skole men endog blev forsynet med Dansk Skolemester”.

Heraf vil det fremgaa, at Grundlæggelsen af Byens nuværende Skolevæsen kan føres tilbage til 1729.

En enkelt Vending i Caspergaards Fundats synes at antyde, at der tidligere har været en Dansk Skolemester i Byen og selvfølgelig saa ogsaa Dansk Skolehold, og det er da ogsaa Tilfældet. Den første Efterretning herom findes i Thisted Kirkebog; den 14. December 1651 stod *Lauritz Pedersen Fadder*, og han kaldes Dansk Skolemester. 1683-1688 nævnes som saadan ogsaa *Anders Olufsen Krog*; *Peder Christensen* eller *Peder Skolemester*, med Tilnavnet Ferrislev, blev begravet 21. Aug. 1727.

Efter Caspergaards Fundats blev Skolehuset ”af nye fra Grunde næst afvigte Aar opbygget” og det resterende vilde samme Aar blive fuldført og gives til den Danske Skolemester til fri Beboelse, ”og saa længe jeg lever (og den gode Gud bevarer det for ulykkelig Ildebrand) lader det vedligeholde”. Desuden henlagdes en Kapital paa 230 Rdlr. af hvilke Renterne, 11 Rdlr 3 Mark, gaves Skoleholderen til Lønning og Ildebrændsel mod at 10 fattige Børn, 7 Drengene og 3 Piger, oplærtes ”i Guds Kundskab, Læsen og Skriven samt Regnen”, og ”naar vi frasiger os disse fattige Børn Udkaarelse til fri Skolegang, da Sognepræsten her ved Stedet og Efterkommere med tiltagne 2de gode og kyndige Borgere, retsindigen at udvælge de fattigste Børn af begge Kiøn”.

Da Skoleholderen paa Grund af den lavere Rente ikke kunde faa den oprindelig paatænkte Løn, blev Legatkapitalen senere forøget med 30 Rdlr. af Caspergaards Svigerdatter Mette Chatrine Bertelsen de Cederfeld.

For ”Skoleholderens des bedre Subsistenses Skyld”, skulde Bedemandstjenesten² altid følge Skoleholderen nuværende eller efterkommende”. Skolen kom til at hedde Den Caspergaardske eller Byens Skole.

Var Begyndelsen til et ordnet dansk Skolehold om end i al Beskedenhed nu begyndt, saa varede det ikke længe inden det fik endnu et Legat, idet Fru Anne Søe til Kjølbysgaard i Testamente af 24. Decbr. 1731, confirm 4 April 1732 skænkede 200 Rdlr. til fattige i Thisted; af Renterne skulde der anvendes 14 Daler for 6 fattige Børns Undervisning i Katekismus og Børnelærdom hos den danske Skolemester. Disse Børn ”udnævnes af Stamhusets Ejer og recommanderes til Sognepræsten i Thisted, at han samme til Undervisning af den danske Skolemester vil anvise og ellers ved Skolelønns aarlige Betaling at attestere om Børnenes Lærvillighed og Forfremmelse, paa det man deraf maa fornemme, at de forfremmes i Guds frygt og gøre sig denne Almisser værdige, saa at om anderledes befindes, andre i deres Sted kan udnævnes og vores velmente og gudelige Intention derudi fuldbyrdes”.

Ved Fundats af 16. Juni 1733 blev efter samme Testamente henlagt 200 Rdlr., hvis Rt. skulde gives til den, der vilde paatage sig at læse Katekismus i Kirken for Ungdommen en Time hver Søndag efter Højmesse og en Time om Torsdagen før Skrifte Tid. Fruen udvalgte selv Hører ved Latinskolen *Peder Riber³* til at gøre Begyndelsen, og senere kunde vælges enten en Hører ved Latinskolen eller den danske Skolemester.

I Fundatsen bestemmes, hvorledes der skulde gaaes frem ved Katekisationen:

1. Der skal ringes med en af Kirkens Klokker førend Katekisationen begynder for at Byens Indvaanere og især deres Tjenestetyende kunde vide at indfinde sig til den berammede Tid.
2. At Katekisationen begynder og ender med en Salme, som synges.
3. At til denne Katekisation, som ikke bør være over en Time, møder hver Gang alle de Børn, som undervises i den danske Skole.
4. At disse Børn af den danske Skole imedens Katekisationen varer, staar i Kirkens bredeste Gang, og Drengene stilles paa den ene Side ad Gangen, men Pigerne paa den anden Side.
5. At den som katekiserer gør Børnene et eller flere Spørgsmaal, saaledes at de ej alene læse uden ad Luthers lille Katekismus men endog vide at forklare den, saa man kan erfare, at de forstaar Ordenes Mening.

Den Interesse man her viser Skoleforholdene i Byen er ikke noget særegent for Thisted, men hænger sammen med Udviklingen i det øvrige Land. 1721 byggede Kong Frederik 4. sine 240 Rytterskoler; 1736 indførtes Konfirmationen; det er Pietismens Tid med den forøgede Interesse for Skolen. 1735 fandtes her i Landet 600

¹ Amtsforsvalter i Thisted 1716-1745.

² Bedemanden var en kommunal Embedsmand, der havde det Hverv at overbringe Indbydelser til Gilder, Bryllup, Bamedaab og Begravelse samt ordne alt vedrørende disse Handlinger.

³ Peder Knudsen Riber blev 1736 Sognepræst til Ø. og V. Vandet, Provst, død i Agerholm Prgdr. 12. Novbr. 1765. Omtales som en retskaffen Præst og berømmes særlig for hans store ”Færdighed i Skolevæsen”.

Skoler, men allerede 1746 anslaaes Antallet til ca. 1660, altsaa en Forøgelse med ca. 100 om Aaret. Paa Baggrund af disse Kendsgerninger maa Interessen for Skolevæsenet i Thisted ses.

1739 ophæves den næsten 200 Aar gamle Latinskole i Thisted, „og den maatte dele Skæbne med en Række andre Latinskoler i de mindre Købstæder, og dens Legater og øvrige Midler henlagdes til Latinskolen i Aalborg.

I det kgl. aabne Brev af 27. Novbr. 1739, hvorved Skolen blev ophævet, hedder det, at der ”skal herefter antages dansk Skoleholder, som skal have Degnekaldet”, det havde nemlig hidtil været knyttet til Latinskolen, ”og skal dertil beskikkes de foreslagne nu reducerede Hørere”. Skoleholderen skulde foruden Degnekaldet nyde de Jorder⁴) i Thisted og Udmarker, som ansloges til 9 Rdlr. 3 Mark samt den Løn, som Høreren før har haft som Kantor af Byen tilligemed fri Beboelse i Skolehuset, som skulde holdes vedlige af Byen. Hvorledes det imidlertid har forholdt sig med dette Forhold er uklart; i en Indberetning af 1789 hedder det om denne Skole, at ”Skolehuset er bekostet af Kirken og holdes af samme vedlige”, og i Kirkens Regnskaber forekommer af og til Udgifter paa Skolebygningen. Denne Skole kaldes Kirkens Skole, og Byen havde dermed 2 danske Skoler.

Den Caspergaardske Skole.

Denne Skole laa paa Hjørnet af Storegade og Skolestræde og kaldtes til daglig Byens Skole eller Thisted 2. Skole. Oprindelig bestod den af et Hus paa 11 Fag, hvoraf Caspergaard lod de 7 opføre af nyt; Resten 4 Fag lod han vist ogsaa bygge inden sin Død. Efter et Skøde af 22. Marts 1731 havde Skolen fælles Brønd og Gaardsrum med en Naboejendom samt en ”liden Hauge til nogle Kiøkken Urter”.

Ifølge Generaltaxation 1781 bestod Skolen af et 12 Fags lerklinet Hus tækket med Straa; det vurderedes til 170 Rdlr. Af en Række spredte Indberetninger fremkomne til forskellige Tider, kan man nogenlunde slutte sig til Bygningens Indretning. Fra Gaden kom man direkte ind i Skolestuen, der var 7 Alen i Firkant, 3 Alen høj og meget mørk. 1773 bestod Inventaret af ”2’de lange Borde, 2’de kortere dito, 3’de nagelfaste Bænke, 5 løse Skamler, 4’re opslagne Hylder, en Jern-Bilægger Kakkellovn, En Junge og Kjeldreb til Brønden”. Andet og mere findes ikke i den aarlige Inventarliste, der indsendtes til Byens Regnskab. Skoleholderen havde til sin egen Raadighed ”kun en saare liden Stue, et meget lidet Kammer, et Spisekammer, et lidet Køkken og altfor lidet Rum til Ildebrændsel”. Skulde man besøge ham i hans private Lejlighed, maatte man først passere Skolestuen, og ret mange Besøg har sikkert ikke været til Gavn for god Skoleorden. Igennem Byens Regnskaber kan man faa al Ønskelig Oplysning om Bygningens Vedligeholdelse gennem de hundrede Aar, den blev benyttet. 1776 var hele Taget paa østre Side ”aldeles brøstfældig, at det

altsammen højstnødvendig med ny Tække vil belægges og forsynes”. 1781 ”en liden Bagerovn i Skorstene behøver fra Grunden af at ommures, da den dels er nedfalden, dels opskaaren af Dyr og ubrugelig, Skolen behøver haardt at udspekkes og kalkes samt en Del Klining”; alle Vinduerne var brøstfældige, dels var Karmene raadne, og dels manglede baade Bly og Glas.

Med Hensyn til de hygiejniske Forhold kan mærkes, at ”Nathuset” kun rensedes en Gang om Aaret. 1776 var det saa galt, at ”dets Urenlighed gaar ud i vores fælles Gaard”, og da Naboen skulde have sit Korn hjem og var nødsaget til at afvælte det i Gaarden, klager han over Urenligheden og vilde have en grundig Udrensning, hvilket jo ogsaa kunde synes højst paakrævet. Da Skolens Brønd fandtes paa samme, kan det heller ikke undre at Skoleholderen i en Henvendelse til Byfogden bad denne om, ”at han vilde beordre Kæmneren sligt at lade foranstalte”.

At man som Tiden gik kunde ønske den gamle Skolebygning afløst af en ny er ret forstaaeligt, og 1804 indsendtes saaledes en ret original allerunderdanigst Erklæring og Forslag til Kongen, hvori Sognepræsten fremkom med Forslag om, at de nødvendige Midler til en ny Skolebygning toges dels fra Thisted Kirke og dels fra Jannerup Kirke, der begge var i Besiddelse af betydelige Kapitaler. Thisted Kirke havde samlet sin Formue (ca. 20,000 Rdlr.) ved Tiende, især Thisted Bys Korntiende, og man fandt det derfor rimeligt, at der af al denne Overflødighed anvendtes et Beløb til at skaffe Byen en højst tiltrængt Skolebygning. Det var Overtroen, der havde beriget Jannerup Kirke med en Kapital, der da ansloges til 24,000 Rdlr. Kirken havde saaledes i Thisted staaende 2 Bøsser, hvori der af Søfolk nedlagdes Gaver, og hvad var mere rimeligt, mente Præsten, end at denne Rigdom blev anvendt til Opførelse af Skolebygninger, hvor saadanne tiltrængtes, specielt da i Thisted⁵), men Kancelliet var ikke i mindste Maade lydhørt over for dette Forslag.

I en Indberetning af 1806 beskrives Skolen som en gammel forfalden Bygning og vistnok ”den sletteste Skolestue i hele Landet”, og den bestandige Vognfærdsel forbi Vinduerne og Færdsel gennem Skolestuen gør det umuligt for Børnene at vedligeholde deres Opmærksomhed ved Undervisningen.

Den indskrænkede Plads gav da ogsaa Anledning til, at Skolelærer Bech 1816 med de eligerede Borgeres Samtykke af sin Genbo Skomager Dahlgaard for 80 Rdlr. lejede et inden for hans Dagligstue liggende Kammer med Seng og Kakkellovn. Der skulde dog endnu hengaa en Aarrække inden man gik til Opførelse af en ny Skolebygning. At den gamle maatte opgives fremgaar af følgende ”Allerærbødigste Anmeldelse”, som Bech sendte Byfogden og de eligerede Borgere i Skrivelse af 20. Septbr. 1836:

”Kort siden kørte Jens Chr. Hviid med et Læs Tømmer mod Skolens Hjørnestolpe, hvorved en Del Kalk

⁴ Jordene er vist nok følgende: En Del Jorder blev efter Testamente af Klokker Niels Dahlgaard i Aalborg ³/₁₀ 1718 skænkede til Latinskolen. De fandtes paa Thisted Mark, men anføres i Byens Jordebog 1871 som tabte. Ved Skiftesamling 1737 efter Enken Bodil Pedersdatter Søe overdroges til Klokkerens Brug 1 Td. Bygsædeland paa Søndertoft ved Fjorden mod Vedligeholdelse af Gravsted. En ukendt Testator havde til 1 Lektiehørers Brug henlagt 4 Tdr. Byg af Præstegaardens Jord.

⁵ Slutningen paa denne ”allerunderdanigste Forestilling” er yderst original. Præsten skriver: ”Skulde vi vove endnu at tillægge et Ønske, da var det, at det allernaadigst maatte tillades os uden Licitation at begynde det omtalte Skolehus ... da liciteret Arbejde er saa misligt og saare lettelig, endog med muligste Opsyn, kan vorde svigefuld for det puique”.

faldt ned og Væggen paa Hjørnet løsnedes. En Vinduesrude paa samme Hjørne er kommet itu derved, at en forbiørende Bonde af Vanvare stak sin Støvle (til alle Skolebørns Forundring) igennem Ruden, og tvende andre Ruder er slagne i Stykker ved at Stormkrogen slap ud af den møre Karm. En Del Tabeller er gaaede op i Limingen og derved ubrugbare. En af Skolens faste Bænke er nedfalden, ligeledes en Hylde. Dørene er ved Gerichterne aldeles utætte. Alle Skillemurvæggene er gennemskaarne af Rotter. Udspækningen er falden fra Gavlene, Tørvehusets Vægge er meget utætte og Skolens Mønning ligesaa". Men da denne Klage fremkom, var man endelig begyndt paa Forberedelserne til en ny Skolebygning.

1735 indberetter Sognepræsten om Skoleholderens Løn, at foruden det Caspergaardske Legat opbærer han tillige Skoleløn af formuende Borgere og Bønder, og han skriver, at Skoleholderen ikke savner "fornøden Underholdning og Sognet dermed at være tjent".

1784 oplyses det, at "den anden Skoles Lærer nyder tvende Donationer 14½ Rdlr. for 16 fattige Børn (Caspergaards og Anne Søes Legater) samt desuden i Skoleløn 2, 3 a 4 Skilling for hvert Barn ugentlig, og saaledes kan hans hele Løn som Skoleholder foruden frit Hus udgøre 24 a 26 Rdlr.". Han blev ansat af Stiftamtmanden, men skulde forinden sin Ansættelse prøves af Biskoppen. I al Almindelighed hedder det om Skolegangen, at Præsten har Opsigt med den, "men den kan dog hverken ved Trusler eller Formaninger udvirkes", saa Skolebesøget har sikkert været ustadigt. Fra 1729-1837 bestod denne Skole.

Lærere ved den Caspergaardske Skole.

Thue Lind til 1771 eller 1772, begr. 9. November 1775, f. 1694, aflagde Embedsed 1740, muligvis har han før sin Ansættelse undervist i Byen, idet Kirkebogen bemærker, at han "har forfærdiget en hel Alterbog med prentet Skrift 1738". I Visitatsindberetning 1743 nævnes, at han var fattig, men levede et kristeligt Liv og passede sin Skole upaaklagelig, skønt han efterhaanden var blevet gammel.

G. m. Kirstine Mortensdatter Dillerup, begr. 28. Juni 1771, 85 Aar gl.

Lauritz Christensen Frost, ca. 1771 eller 1772. - Død 16. Febr. 1808. Var tidligere Omgangsskolelærer og Tjener hos Biskop Brorson. Fra ham findes i Byens Arkiv en lang Række Breve og Skrivelser, der viser, at han var meget kyndig i Brugen af Modersmaalet, ligesom han skrev en god Haandskrift.

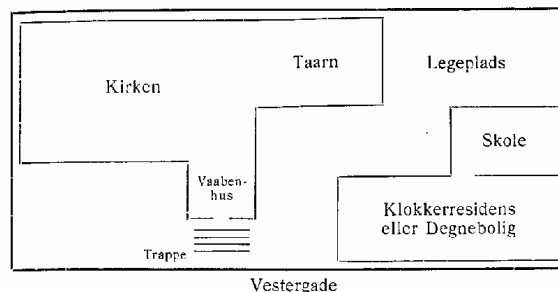
G. 23. Maj 1764 i Thisted m. Maren Kortbech, død 25. Febr. 1814.

Peter Bech 1808-1842, død 17. Febr. 1846. Født 1782 i Andrup, Kollerup S. (Degn Niels Mikkelsen Bech og Birgitte Christoffersdatter). Han blev Førstelærer ved den ny Skole fra 1837 - til han fik sin Afsked 1843. Rimeligvis har det ikke været helt let for den gamle Mand at blive overflyttet til nye Omgivelser, og det synes, som om der paa dette Tidspunkt har været nogen Misfornøjelse med hans Skolearbejde. I Th. Amtsavis for 28. Jan. 1843 indrykkede han følgende: "Da jeg er saa lykkelig som Lærer i en Række af 36 Aar at have nydt tvende Kongers, tvende Biskoppers, se foregaaende

Provsters og tolv Præsters samt fra København, Højkongelig Directioners umiskendelige Bifald; men jeg hører sige; at Enkelte nu have isinde at dadle min Undervisning, saa er min tjenstærbedige Begæring til Enhver, som attraae nogen Anke, at lade mig denne skriftlig tilkendekomme paa det jeg ved og lade Sandheden tale for mig, kunne stille baade dens Elskerer og Modstandere i fornødent Lys".

Kirkens Skole.

Dens Beliggenhed ved Kirken vil fremgaa af hosstaaende Rids. Den var mere anselig end dens Kollega, den Caspergaardske Skole, idet den var teglhængt og bestod af et Forhus med Degnebolig, medens Skolestuen fandtes i Sidehuset ud mod Kirkegaarden. Da den fra Latinskole overgik til Dansk Skole medfulgte det gamle Inventar, der just ikke virkede imponerende, det bestod nemlig af "en gammel forbrændt mest ubrugelig" Kakkelovn med Jernfod, et langt Bord samt to lange Skamler.

Tegnet paa Grundlag af Meddelelser fra afdøde Klokker Riis, der som Barn gik i denne Skole.

Det synes at fremgaa, at det til at begynde med er kommet til Rivninger mellem de to Skoleholdere; Skoleholderen ved Kirkens Skole mente sig eneberettiget til offentlig dansk Skolehold, hvorover Kollegaen ved den Caspergaardske Skole følte sig brøstholden og klagede til Biskoppen og søgte om Tilladelse til fremdeles at maatte antage Elever for Betaling. Forholdet var nemlig dette, at Læreren ved Kirkens Skole var forpligtet til at holde Skole "for Thisted Sogns udenbys fattige Børn og derfor nyder fri Ildebrand til Skolen og fri Klokker-Residens ved Kirken". Denne Skole kaldtes øvrigt ogsaa "de fattiges Skole", da Skolegangen her var gratis; man ser den ogsaa anført som Thisted 1ste Skole.

Foruden Skoleholderens Indtægt som anført S. 255 kom saa hans øvrige Indtægter som Kordegn, Klokker og Graver samt Højtidsoffer o. lign.

Da der 1800 indtraadte Vakance ved Kirkeskolen, forsøgte man at faa et "Reglement" for begge Skolerne. Saaledes skulde begge være fælles for hele Byens Ungdom, kun var Degnen alene forpligtet til at holde Skole for de Børn fra Landet - nemlig fra Tingstrup og Faartoft -, der meldte sig hos ham. Den uheldige Benævnelse, "de fattiges Skole", "har givet Anledning til Jalousi og animisite blandt enfoldige Forældre og Børn", hvorfor man 1806 foreslog Benævnelseerne Kirkeskolen og Byskolen.

Efter "Reglementet" skulde Degnen ikke holde Læseskole om Lørdagen, men undervise de dygtigste Drengene fra begge Skoler i Sang og om muligt efter Koralbog og Noder; han skulde tage dem med sig i

Kirken til Højmesse og Aftensang for at synge; om Fredagen skulde dog kun to Drengemøder.

Ved samme Lejlighed ændredes den Maade, hvorpaa Degnen ved Højtiderne fik sit Offer; det havde nemlig hidtil været Skik, at han indsamlede Offeret saaledes, at han lod Tavlen vandre fra Haand til Haand ned gennem Stolene, hvilket foraarsagede Støj og Uro baade for Præsten og Menigheden, hvorfor Offeret for Fremtiden skulde indsamles ”udi en Pung vedhæftet en lang Stang”, som Degnen kunde række dybt ind i Stolene, og at der ofredes naar Prædiken var forbi under Sang og ”Orgelværk”.

I Begyndelsen af 1800'erne udgav Peder Kylliesbek, der var Lærer ved Kirkeskolen, en ”Andagtsbog for Skolebørn til Brug i Thisted første Skole”. En af hans Elever var Kr. Kold, men da han kom i Skole i 1823 var Kylliesbek en gammel Mand, som sikkert ikke har haft meget med Undervisningen at gøre, idet han holdt Hjælpelærer. Om selve Undervisningen siger Kold, at ”den bestandige Opplapren af Lærebøgerne kun bevirkede Kedsomhed, som vi søgte at fordrive med den fattige Fornøjelse at samle Sandet i Tytter med Fødderne paa Gulvet”. Det var iøvrigt i Landsognet, at Kold fik sin første Lærerplads i en Alder af 13 Aar, idet han blev indsat som Omgangsskoleholder i Faartoft efter en vellykket Katekisation over ”Erfaringen viser, at Menneskene ikke er saa gode, som de burde være”.

Kylliesbeks Bog⁶) indeholder foruden forskellige Bønner og Salmer meget gode Forskrifter for Børnenes Opførelse og Undervisning. I selve Indledningen udtaler han, at Formaålet med Børnenes Skolegang er, at de maa ”dannes til gode Mennesker i hvad Stand og Stilling de end maatte komme i Verden”, men ”ihvor ønskeligt det end er at alle korporlige Straffe vare at udelukke af Skolerne, saa har dog 30 Aars Erfaring lært mig, at dette ingenlunde kan ske, saafremt den gode Hensigt med de letsindige og kaade iblandt Ungdommen skulle opnaas”.

I det Afsnit, der indeholder Love for Skolebørnene, fremhæves det bl. a., at Børnene skulde møde i Skolen rene og ordentlig paaklædte, Haaret kæmmet, og i saa god Tid, at Eftersyn af Børnene kunde finde Sted inden Kl. 8, da Undervisningen begyndte. Med Hensyn til Skoleordningen mærkes, at Børnene var inddelte i 3 Klasser efter deres forskellige Standpunkter. Om Lørdagen skulde Børnene i 3dje Klasse skrive en Obligation, Revers eller et Brev efter Diktat, og de som have Evner og Lyst øves i at kende Noder og synge. Lovene skulde oplæses for alle Skolens Børn engang ugentlig, naar Morgenbønnen var forbi.

Det kan imidlertid ikke undre, at den Undervisning Børnene kunde faa i de to danske Skoler maatte forekomme mange af Byens Borgere for utilstrækkelig, og det vides da ogsaa, at der har været oprettet flere Privatskoler. Der var saaledes ”Borgerheld-Skolen”, beliggende i en af de smaa Gader ved Bækken, ”Knakken” kaldtes den; den lededes til 1816 af Privatlærer Dilleben. Skolen blev senere købt af Byen til Jordemoderbolig; den laa i det nuværende Havnestræde Nr. 3.

Pastor Agerbæk, der var Kapellan i Thisted 1827-1830 oprettede en Privatskole, og ved den ”blev han en god Hjælp for enkelte af Bedsteborgernes Børn”. Hans mest bekendte Elev var den senere Generalkonsul i Hamborg H. Pontoppidan, der da var i Huset hos Toldinspektør Langeland.

1834 oprettede Lærer Christian Christensen, der samme Aar var udgaaet fra Snedsted Seminarium, en Privatskole, som han ledede i 9 Aar. Da han forlod denne og blev ansat ved Byens Skolevæsen, blev han i Avisen takket for hans udviste Flid og Duelighed med Børnene.

Navnlig med Henblik paa den faldefærdige Caspergaardske Skole, der egentlig skulde være Byens almindelige Skole, maatte Borgerskabet Ønske en Forbedring, og selv om der endnu hengik mange Aar, inden Forholdene forandredes, saa var Byen blevet betænkt med et Par Legater stiftede af 2 fremsynede Borgere; disse Legater blev Grundlaget for det fremtidige Skolevæsen.

Lærere ved Kirkens Skole.

Laurits (Lars) Skive 1739, begr. 8. Juni 1740 f. 1702 i Hillerslev (Degn Jens Lauritsen og Mette Sophie Christensdatter Agerholm), Student 1724 fra Thisted, senere Hører ved Latinskolen. Han var en ”hæderlig og vellærd Klokke”, en ”skikkelig og flittig Mand”. G. 7. August 1739 m. Maren Laursdatter.

Peder Henriksen Hind, 1740-1767. Da han 1734 bliver gift kaldes han stud theol, 1738, da han boede i Aalborg, nævnes han Prokurator.

Peter Hind kom til at residere i den gamle, nedlagte Latinskoles Bygning og var tillige beskikket til at være Skoleholder for Børnene fra Tingstrup, Torp og Faartoft, som han dog skulde undervise mod billig Betaling. Det fremgaar iøvrigt, at han har røgtet sit Embede upaaklageligt. Saaledes siges der i Biskoppens Visitatsindberetning, at han (1750) er en god Degn ved Sang og Katekisation i Kirken, og han roses for sin Flid med Konfirmanderne, og der tilføjes, at han fører et ulasteligt Levned. Ved Visitatsen 1762 bemærkes dog, at han er noget flygtig i sin Adfærd.

Privat har han imidlertid været en urolig Natur, som Byfogden Peter Lübecher havde megen Ubehagelighed af. Saaledes lod Byfogden 1750 føre Tingsvidner mod ham for hans slette Opførelse og lastværdige Forhold, og han blev idømt Mulkt og fik en offentlig Reprimande. Senere, 1761, skal han have været grov og mishandlet den ridende Postillion Erik Johansen, da han paa sit ”Udridt var aftrædet i Klokkerens Hus”. 1767 overlod han Embedet til Svigersønnen, Jacob Orslef, men blev foreløbig boende i Thisted, hvilket bl. a. fremgaar af, at han ifølge Samfrændeskifte af 22. Marts 1773 blev Lavværge for Ane Andersdatter; men i Juli 1774 rystede den 77-aarige Mand Byens Støv af sine Fødder og flyttede til Bedsted, hvor han døde og blev begravet 29. Januar 1783, 86 Aar gl.⁷)

G. 1 i Købehavn 2. Marts 1734 med Margrethe Catrine Thye.

⁶ 2. Udgave 1805.

⁷ Om Peder Hind henvises iøvrigt til: Kjeld Galster, ”Ingemanns Møster Marie, Digt og Virkelighed”, Personalhist. Tidsskrift, 10 R., 3 B., S. 61 flg., hvorfra adskillige Oplysninger er hentet.

G. 2 i Thisted 7. August 1743 med Anna Catrine Hildebrandt, død 22. Juli 1750.

G. 3 i København 18. Oktober 1751 med Katrine Marie Frandsdatter Harboe.

Jacob Orslef (Aarslev) 1767-1771. 1767 Embedsed som Kordegn og Klokker og samme Aar blev han viet til Jomfru Kirstine Hind den 27. November. Den 19. Febr. 1762 fik han Kaldsbrev som Kordegn, Skoleholder, Klokker og Graver, imod at han gav Svigerfaderen 50 Rdlr. aarlig i Pension samt til hans 2 Børn fri Kost og Logi eller 16 Rdlr. aarlig. Man kan nu godt tænke sig, at han ikke har været glad for denne Afgift, der maatte betyde et stort Tab i hans Indtægt, og dels har han sikkert ogsaa været udsat for Ubehageligheder fra sin stridbare Svigerfaders Side, og derfor er det forklarlig, at han bytter Embede med Johannes Søltoft og 1771 bliver han Degn til Ø. og V. Vandet Sogne.

Johannes Chr. Søltoft ca. 1771-1777, f. 1727 i Nørre Snede, cand theol, 1761 Degn i Ø. og V. Vandet, ca. 1771 Kordegn og Klokker i Thisted, bytter Embede med Jacob Orslef. Senere Ejer af Gaarden *Nebel*. G. 11. Decbr. 1795 m. Madame Johanne salig Herr Apoteker Duches, f. Holst.

Jens Nielsen Kornbech (Kortbeck) 1777. Død 15. Septbr. 1799. F. 18. Marts 1747, Student. Embedsed 29. Decbr. 1777 som Klokker, Kordegn og Graver, samt Dansk Skoleholder udenbys og for de fattige i Thisted. G. m. Anne Christine Christensdatter Bang f. 1751, begr. 20. Oktbr. 1794.

Peder Kyllesbek 1799. Død 25. Marts 1827, f. 1751, ingen Eksamen. 1784 Sogndegn i Hvidbjerg-Ørum og Lodbjerg, 1785 Sogndegn og Skoleholder i Hundborg-Jannerup. 19. Decbr. 1799 Embedsed som første Skoleholder, Forsanger, Catechet, Klokker og Graver i Thisted.

Foruden den allerede nævnte "Andagtsbog for Skolebørn til Brug i Thisted første Skole", har han udgivet "Morgen-, Aften- og Bordbønner og Psalmer 1823".

G. med Anne Kirstine Hassing, død 23. April 1830 i Skyum.

Skolelegaterne.

Købmand Niels Holst⁸) oprettede iflg. Testamente af 14. Januar 1812 et Legat for Byens Skolevæsen.

Legatkapitalen, hvis oprindelige Størrelse ikke kendes (den var 1871 4094 Rdlr. 41 Skilling) modtoges ved et Raadstuemøde 23. Juni 1812, hvorved Borgerskabet formelt modtog Gaven. Til denne var knyttet en Række Betingelser. Saaledes maatte Kapitalens Rt. ikke anvendes før Kommunen havde opført en "bekvem, forstandig og hensigtsmæssig Skole", men hertil maatte ikke noget af Legatet anvendes. Denne Skole skulde være for Drengene og Piger, der skulde undervises særskilt, ligesom der skulde være Adgang for uformuende Borgeres Børn til at

nyde fri Undervisning, dog ikke mere end 5 Drengene og 5 Piger. Foruden i de almindelige Skolekundskaaber skulde Børnene undervises i 2 eller flere Sprog, og for de Drengene, som gik til Handelen, skulde der undervises i italiensk Bogholderi. Mindst en Lærer og en Lærerinde skulde nyde fri Bolig i Skolebygningen foruden andre Bekvemmeligheder. Hvis der var Børn i Legatstifterens Slægt, som Ønskedes optagne i Skolen uden Betaling, skulde de have fortrinlig Adgang dertil, ligesom Slægtninge, "som maatte befindes duelige til en Skolelærers eller Lærerindes Post", ligeledes skulde have Fortrinnet ved Ansættelse fremfor andre, "naar disse ikke have mere udmærkede Egenskaber end hine".

Var dette Legat væsentlig beregnet til Skolens Drift, saa fik Byen ved samme Tid endnu et Legat, som kunde sætte den i Stand til at faa en ny Skolebygning, idet Købmand Niels Dideriksen⁹) i Testamente af 24. Novbr. 1811 med Tilføjelse af 28. Juni 1812 og 13. Febr. 1813 skænkede sin "iboende Gaard, dens Bygninger, Grund og Haugeplads til en Skole istedet for det hidtil brugte alt for indskrænkede Caspergaardske Skolehuus".

Ejendommen laa paa Hjørnet af Storegade og Havnestræde.

I Statutterne paalægges, at Huset indrettes saaledes, at der skal være de "nødvendige og udfordrende Skolestuer til Børnene", men tillige ogsaa den til en Husholdning nødvendige Plads og Lejlighed" til en Skolelærer med Familie saavel som og Plads for en Underlærer. "Som Hjælp til Indretningen giver jeg tillige 10 nye Vindues Karme og 2' de Kasser med 300 Ruder hvidt Glas, som findes i Gaarden og har været bestemt til dens Ombygning. Den sønden for Gaarden udi Fjorden opfyldte Plads og de dertil samlede Sten følger ligeledes med Gaarden. Jeg behøver næppe at erindre, at Skolestuerne ej maa vende ud til Gaden".

Gaarden var iøvrigt gammel og tildels meget forfalden, hvorfor der var indkøbt ovennævnte Materialer til en Nybygning. Til Hjælp til Ejendommens "Ombygning og Grundmur testamenterer han endvidere 3000 Rdlr, hvilken Kapital dog først vilde tilfalde Skolen efter en Rentenydners Død. Over Indgangsdøren til Skolen skulde der opsættes en Tavle med Legatstifterens og Hustrus Navne paa"; men "skulde Skolen Forsvar ej vilde opfylde disse Vilkaar, da falder Gaven til Skolen bort, og Huset og Kapitalen og alt henfalder til Boets Masse".

Rentenyderen var Konsumtionsinspektør Chr. Ludvigsens Enke. Hele Gaven skænkes kun under de bestemte Vilkaar, "at Skolen Forsyn lader nedrive det gamle Forhus og paa dets Plads lader opføre en en ny smuk og suffisant grundmuret Bygning, hvis Gulvbelier skal ligge 1½ Alen over Gaardens Overflade".

Begge disse to Legater er Udtryk for et Par velmenende Borgeres Ønske om at komme Byens Skolevæsen til Hjælp og er et Udtryk for den Maade,

⁸ Købmand Niels Holst f. i Thisted som Søn af Kbmd. Thomas Holst. Niels Holst tog Borgerskab 25. Septbr. 1779, og i "Danmarks Handelsspejl" 1780 nævnes han som den eneste Købmand, der handler Engros.

⁹ Niels Christian Diderichsen var født i Thorup og døde i Thisted 24. Febr. 1813. Den 23. Jan. 1790 tog han Borgerskab som Købm. i Thisted. Aaret efter blev han gift med Maren Jensdatter af Thisted, som døde efter faa Maaneders Ægteskab. Han blev gift 2. Gang 12. Maj 1792 med Charlotte Caroline Calundan (Dtr. af Provst Calundan i Sønderhaa-Hørsted), hun døde 1806 og deres eneste Barn 1802. Iøvrigt stiftede Diderichsen ogsaa det "Diderichsenske Tyendelegat" "til Fordel og Opmuntring for tro Tjeneste Folk af Almue Klassen".

hvorpaa de kunde tænke sig det fremtidige Skolevæsen ordnet og betrygget.

Da Skoleanordningen af 29 Juli 1814 kom, skulde man synes, at Byen var vel rustet til at faa den ført ud i Livet; men paa Grund af mange Forhold og vel nærmest

paa Grund af den Nedgang, der fandt Sted efter den 7aarige Krig med England og den paafølgende almindelige Forarmelse og Modløshed, gik der endnu en Aarrække, inden Byen fik sin tidssvarende Skole.

(Kilde: Historisk Årbog for Thisted amt 1948, side 251-270)